

κάτω τόπου τοῦ λίθου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐν τοῖς δυοῖς τελευταίοις αὐτοῦ στίχοις τυπικῆς φρασεολογίας, ὁμοιοζούσης τὴν τῶν τεσσάρων τελευταίων στίχων τοῦ ἐκεῖ ὑπὸ στοιχεῖον Β ἐκδεδομένου τεμαχίου, (ιδίως αἱ λέξεις ἐν τῷ ἐπιφανεστάτῳ τόπῳ καὶ τῆς πατρίδος ἀπαντῶσι καὶ ἐκεῖ καὶ ἐδῶ) ἀρχὴν δὲ ψήφισματος νὰ διίδω δὲν ἠδυνήθη ἐν τῷ α'. τοῦ σημερινοῦ τεμαχίου στίχῳ, ὄντι τόσον κακῶς διατεθειμένῳ. Ὑποπεύθη μάλιστα, μήπως, καίπερ σώζοντος τοῦ λίθου τὸ ἄνω τέρμα του εὐθυγράμμως τετμημένον, ὅμως δὲν περιείχετο εὐθὺς ἐκεῖ ἐν τῷ α'. στίχῳ ἢ ἀρχῇ τοῦ ψήφισματος, ἀλλ' ἐν ἐτέρῳ λίθῳ· εἰς ἣν ὑποψίαν μὲ ἤγεν ἔτι καὶ ἡ ὀλιγότης τῶν στίχων τούτων (ὅσον μακροὶ καὶ ἂν ἤθελον ὑποτεθῆ ποτε ὄντες) διὰ ψήφισμα ὀλόκληρον τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων, ὅτε οἱ Ἕλληνες ἔχαιρον πολυλογοῦντες.

Ταῦτα εἰπὼν ὄχι ἐρμηνευτικά, ἀλλὰ διαπορητικά, τελευταῖον λέγω, ὅτι τινὲς τῶν ἐν τούτῳ τῷ τεμαχίῳ κολοβῶν φράσεων ὑποβάλλουσί μοι τὴν εἰκασίαν, ὅτι ἴσως τὸ ποτὲ πλήρες ψήφισμα, καὶ περ γραφὲν εἰς τιμὴν ἐνός τινος ἀνδρός, εὐεργετήσαντος ὁπωσδήποτε τὴν πόλιν (οὗ τὸ ὄνομα πιθα-

νῶς κρύπτεται ἐν τῷ γ'. στίχῳ), ὅμως περιείχε καὶ γενικωτέρους τινὰς ὀρισμοὺς περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐν τῷ μέλλοντι ἀπονομῆς τιμῶν εἰς τοὺς ἀξίους τιμῆς ἀνδρας.

Ὁ αὐτὸς ἐν Κελεμβεσίῳ διδάσκαλος παρέδωκέ μοι πρὸς δημοσίευσιν τὸ ἐξῆς ἀντίγραφον στήλης, ἴσως ἐπιτυμβίας, σημειώσας, ὅτι εἶναι μήκους 0,32, πλάτους 0,15, ἐντετοιχισμένη νῦν ἐν τῇ παρὰ τὴν Πριήνην κατὰ τὴν θέσιν Δερμὲν δερὲ ἀποθήκη τοῦ Δημητρίου Τσανδαρλιώτου·

Κ Ο Ν Ι Ο Σ	Κόνιος
Μ Ο Ν Ι Μ Η	Μονίμη
Μ Ο Ν Ι Μ Α Σ	Μονίμας
Θ Ε Ο Δ Ω Ρ Α	Θεοδώρα
Μ Ο Υ Σ Α	Μούσα

Τὸ περίγραμμα τοῦ λίθου, ὡς ἔχει ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν μου ἀντιγράφῳ, δεικνύει, ὅτι εἶναι, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ἠκρωτηριασμένης στήλης τεμαχίον.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 30 Ἀπριλίου 1888.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ

ΠΕΡΙ ΒΟΙΩΤΙΚΟΥ ΣΚΥΦΟΥ

ΕΚΔΟΘΕΝΤΟΣ ΥΠΟ Σ. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗ¹

Τῷ ἄριστα γεγυμνασμένῳ ὀφθαλμῷ τοῦ Σ. Κουμανούδη τοῦ ἀναγόντος τὰ ἀμυδρῶς φαινόμενα ἐπὶ τοῦ σκύφου γράμματα καὶ παντοίως βασανίσαντος τὰ περὶ τὴν παράστασιν, ὀρεῖλομεν τὴν ἀσφαλῆ, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, ἀναγνώρισιν αἰματηροῦ ἔργου Ἑλλήνων τε καὶ Τρῶων πρὸς ἀλλήλους, συμβάντος ἐν ἀρχῇ τῆς τρίτης, ἀπὸ μῆνιδος Ἀχιλλέως, μάχης, ἐξιστορουμένης ἐν Ἰλιάδι, ἀπὸ στίχου 1^{ου} Ραψ. Α. μέχρι στίχου 242^{ου} Ραψ. Σ. διὰ στίχων τετράκις χιλίων καὶ διακοσίων ἐνεήκοντα τεσσάρων.

Ἄπο πρῶτας ἀμφοτέροι οἱ στρατοὶ παρασκευα-

¹ Ἴδε σελ. 67-76 πίν. 5,2 ἐν τῷ πρό τοῦδε τεύχει.

σάμενοι τὰ καθ' ἑαυτοὺς συνεπλάκησαν ἐπὶ τοῦ Τρωϊκοῦ πεδίου· μετα μικρὰν δὲ τῶν Τρῶων ἀντίστασιν οἱ Ἕλληνες διασπῶσι τὰς τῶν ἐχθρῶν φάλαγγας, ὁ δ' Ἀγαμέμνων ἀριστεύων διώκει μέχρι τῶν Σκαιῶν πυλῶν τὸν Ἐκτορα φεύγοντα Ἰλ. Α. 1-247.

Τρωθέντος δὲ τοῦ Ἀγαμέμνονος ὑπὸ Κῶννος καὶ εἰς τὰς νῆας ἀναχωρήσαντος, ὁ Ἐκτωρ στρέφεται πλήρης θάρρους κατὰ τῶν Ἀχαιῶν. Ἰλ. Α. 248-298.

Ἐντεῦθεν ἀρχεται τὸ περὶ τὴν γάστραν τοῦ σκύφου ἐπεισόδιον, ἀκριβῶς ἀπὸ στίχ. 273^{ου} Ραψ. Α. ὅτε καταπονηθεὶς ὑπὸ τῆς ὀδύνης τοῦ ἔλκους ὁ

Ἄγαμέμνων πηδᾷ εἰς τὸν δίφρον καὶ ἐπιτέλλει τῷ ἠνιόχῳ πρὸς τὰς νῆας ἐλαύνειν, συγχρόνως δὲ καὶ παραγγέλλει τοῖς Ἀχαιοῖς μεγάλην τῆ φωνῆ τὴν ἄμυναν τῶν πλοίων·

« εἰς δίφρον δ' ἀνόρουσε καὶ ἠνιόχῳ ἐπέτελλεν
» νηυσὶν ἐπι γλαφυρῆσιν ἐλαυνέμεν· ἤχθετο γὰρ κῆρ·
» ἦυσεν δὲ διαπρύσιον Δαναοῖσι γεγωνῶς ».

Λ. 273 - 275.

Τὸ μὲν οὖν πρὸς τ' ἀριστερὰ τοῦ θεατοῦ ἄρμα, τὸ πρὸ τοῦ χάρακος Ἀχαιῶν, ἐστὶ τὸ ἄρμα τὸ εἰς Ἑλληνικὸν στρατόπεδον φέρον τὸν τετρωμένον Ἀγαμέμνονα ἐστραμμένον ἔτι ὄντα πρὸς τοὺς Δαναοὺς καὶ παραγγέλλοντα τὴν τῶν νηῶν ἄμυναν·

« ὦ φίλοι, Ἀργείων ἠγήτορες ἠδὲ μέδοντες,
» ὑμεῖς μὲν νῦν νηυσὶν ἀμύνετε ποντοπόροισιν
» φύλοπιν ἀργαλήν, ἐπεὶ οὐκ ἐμὲ μητίετα Ζεὺς
» εἶασε Τρώεσσι πανημέριον πολεμίζειν.
» ὣς ἔφαθ', ἠνιόχος δ' ἵμασεν καλλιτριχᾶς ἵππους
» νῆας ἐπι γλαφυράς ».

Λ. 276 - 281

Τὸ δὲ πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ θεατοῦ (κατὰ τὴν ἐτέραν ἐσχατιὰν τοῦ Πίνακος) ἄρμα, καλῶς ἀνεγνωρίσθη τοῦ ἀγερώχου εἶναι Ἔκτορος βαινόντος κατὰ τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὴν Ἀγαμέμνονος ἀναχώρησιν·

« Ἐκτωρ δ' ὡς ἐνόησ' Ἀγαμέμνονα νόσφι κίοντα,
» Τρωσὶ τε καὶ Λυκίοισιν ἐκέλευτο μακρὸν αὔσας ».

Λ. 284.

Καὶ ἀνθίστανται μὲν πρὸς τοὺς Τρῶας Διομήδης τε καὶ Ὀδυσσεύς, ἀλλὰ τρωθέντος Διομήδους καὶ ἀναχωρήσαντος εἰς τὰς νῆας, ὁ Ὀδυσσεύς μείνας μόνος περικυκλοῦται ὑπὸ Τρῶων καὶ τιτρώσκεται ὑπὸ Σώκου. Λ. 286-462. Τότε δὴ μετὰ σπουδῆς ὁ Μενέλαος προσφωνεῖ Αἴαντα τὸν Τελαμώνιον καὶ ἀμφότεροι βαίνουσιν εἰς βοήθειαν Ὀδυσσεύς. Καὶ ὁ μὲν Αἴας φέρων τὴν μεγάλην ἐπταβόειον ἀσπίδα φοβίζει καὶ διασκεδάζει τοὺς Τρῶας, ὁ δὲ Μενέλαος ἐξάγει τοῦ ὁμίλου τὸν τετρωμένον Ὀδυσσεά καὶ πλησιάσαντος τοῦ ἄρματος ἀναδιβάζει καὶ φέρει πρὸς τὰ πλοῖα·

« ἦτοι τὸν Μενέλαος Ἀρήϊος ἐξαγ' ὁμίλου,
» χειρὸς ἔχων, εἰως θεράπων σχεδὸν ἤλασεν ἵππους ».

Λ. 487 - 488.

Αἴας δὲ μένει καὶ μάχεται πεζὸς βραδέως ὀπισθοπορῶν Λ. 489-596. Ἐνταῦθα λήγει τὸ περὶ τὸν σκύφον ἐπεισόδιον.

Τὸ τρίτον ἄρα ἄρμα τὸ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐτέρων δύο, ἐστὶ τὸ Μενελάου ἄρμα ἐφ' οὗ αὐτὸς ἠνιοχῶν φέρει πρὸς τὰς νῆας τὸν τετρωμένον Ὀδυσσεά. Λέγω δὲ ἀπὸ τοῦδε τὸν Μενέλαον ἠνιοχοῦντα, εἰκάζων διὰ μὲν τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ὑπὸ τῆς ἀσπίδος καλυπτομένης, ἔχειν τὰς ἠνίας, ὀρέγειν δὲ τὸν δεξιὸν βραχίονα ὅπως λάβῃ τὴν μάστιγα παρὰ τοῦ ἐκεῖ που ἰσταμένου θεράποντος τοῦ πρὸ μικροῦ παρὰ τοῖς μαχομένοις τὸ ἄρμα ἐλάσαντος, μὴ γεγραμμένου δὲ ἐπὶ τοῦ σκύφου, ὡς περιττοῦ. Ἡμιαναπεπταμένης δὲ οὔσης τῆς χειρὸς τοῦ Μενελάου καὶ τῆς μὲν παλάμης πρὸς τ' ἀριστερὰ τοῦ θεατοῦ ἐστραμμένης, τοῦ δὲ καρποῦ πρὸς τὰ δεξιὰ, ἐπεταί, ἂν δὲν ἀπατώμαι, δεξιὸν εἶναι τὸν προτεινόμενον βραχίονα¹.

Καὶ περὶ μὲν Ὀδυσσεύς οὐδεμία ἀμφιβολία, τῶν γραμμάτων διακρινομένων ὀπισθεν αὐτοῦ. Ἄλλ' οὐδὲ περὶ Μενελάου ὑπάρχει ἀμφιβολία καὶ διὰ τὴν ἐν Ἰλιάδι περιγραφὴν τῆς ἐν λόγῳ συμπλοκῆς καὶ διὰ τὰ γράμματα τ' ἀναγνωσθέντα ὑπὸ Σ. Κουμανούδη μ. ε. ν. λ. α. Πιθανῶς δὲ τό τε ο καὶ ς διὰ τὸ εἶναι ἐφθαρμένα πρὸς τὰ ἄνω, ὁμοιάζουσιν, ὁμοῦ ὄντα, τῷ ω.

Ὁ δὲ πεζὸς μαχητὴς ὁ παρὰ τὸ ἄρμα, ἐστὶν Αἴας ὁ Τελαμώνιος μεγάλην φέρων ἀσπίδα συμφῶνως τῇ Ἰλιάδι καὶ πυργωτῆν.

« Αἴας δ' ἐγγύθεν ἦλθε φέρων σάκος ἤυτε πύργον ».

Λ. 485.

Καὶ Κεβριόνης δὲ ἐκ τῆς ἀσπίδος ἔγνω τὸν Αἴαντα λέγων τῷ Ἐκτορι·

« Αἴας δὲ κλονεῖ Τελαμώνιος· εὐ δὲ μιν ἔγνω·
» εὐρὺ γὰρ ἀμφ' ὁμοῖσιν ἔχει σάκος ».

Λ. 526

Καὶ τὸ μὲν τὴν Αἴαντος ἀσπίδα εὐρυτέραν εἶναι τῶν ἀσπίδων τῶν ἐτέρων μαχητῶν, τοῦτο καὶ ἐν τῷ πίνακι ὀφθαλμῶν· τὸ δὲ πυργωτὸν αὐτῆς καταφανέστερόν ἐστιν ἐπὶ τοῦ σκύφου.

¹ Ὑποθέσθη ἐπὶ μικρὸν τῆς χειρὸς κεκλεισμένης, ἐναργέστερον φαίνεται τὸν μὲν καρπὸν πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ θεατοῦ εἶναι ἐστραμμένον τὴν δὲ παλάμην καὶ τοὺς δακτύλους πρὸς τ' ἀριστερά.

Καλεῖ δὲ ὁ τοῦ ἀγγείου δημιουργὸς χάρακα Ἀχαιῶν τὴν ἐν Ἰλιάδι τάφρον τὴν ἔξωθεν τοῦ τείχους ὀρυχθεῖσαν πρὸς ἀμυναν τοῦ στρατοπέδου·

« ποτὶ δ' αὐτὸν τεῖχος ἔδειμαν,
 » ἔκτοσθεν δὲ βαθεῖαν ἐπ' αὐτῷ τάφρον ὄρυξαν,
 » εἰρεῖαν, μεγάλην· ἐν δὲ σκόλοπας κατέπηξαν ».
 Η. 436.

ταύτην ἔδει πρῶτον διαβῆναι τοὺς ἀπὸ Ἰλίου διὰ Τρωϊκοῦ πεδίου εἰς τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον ἐρχομένους. Βουλόμενος δὲ δεῖξαι ἡμῖν τὸ τε ὄρυγμα καὶ τοὺς σκόλοπας τῆς τάφρου ἐποίησεν αὐτὴν ὁμοίαν φυλλοβόρῳ κάμπῃ, ὡς ὁ Σ. Κουμανούδης ἐπιτυχῶς παρωμοίωσε τὸν τοῦ σκύφου χάρακα Ἀχαιῶν.

Χάριν δὲ τῶν ἀκριβολογούντων καὶ τάδε προσθετέον. Ὁ μὲν μετὰ τὴν ἀναχώρησιν Ἀγαμέμνωνος δεινὸς ἀγὼν Ἑλλήνων πρὸς Τρῶας ἐγένετο ὑπὸ Ἰλιον, μεταξὺ Σκαμάνδρου καὶ τάφρου Ἰλου, χώρου πολὺ ἀπέχοντος τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοπέδου¹. Ὁ δὲ δημιουργός, ὁ πιστῶς κατὰ τὴν Ἰλιάδα τὰ

ἐπὶ τοῦ σκύφου πλάσας, ἐποίησε τὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου ἄρμα ὡς ἀφίχθῃν ἤδη πρὸ τῆς τάφρου, ἕνεκα τῆς μικρᾶς περιφερείας τοῦ ἀγγείου καὶ διὰ τὴν εἰς τὰς νῆας ἰσως ἀναχώρησιν Ἀγαμέμνωνος πολὺ πρὶν ἢ ἐτρώθη Ὀδυσσεύς.

Γνωστὸν δὲ ὅτι ἀπὸ παλαιοῦ ἐν Ἑλλάδι ἡ γεωγραφικὴ καὶ ἡ τορευτικὴ καὶ ἡ π्लाστικὴ ἀνεπὸλουν ἐν τοῖς ἔργοις, οὐ μόνον τοῖς πρὸς κόσμον καὶ ἀγαλλίασιν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς κατὰ τὸν βίον χρήσιμοις σκεύεσιν, εὐκλεεῖς προγονικᾶς πράξεις. μάλιστα δὲ τὰς κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, κρηπίδα ἀφθιτον ἀπλέτου δόξας.

Ἀπὸ τῆς Ἰλιάδος δὲ προερχομένου τοῦ πολλὰ μὲν ὑπὸ τοῦ χρόνου παθόντος ἀλλ' ἔτι πλήρους ζωῆς ἔργου, καὶ τῆς ὁδοῦ προλειανθείσης ὑπὸ τοῦ ἐκδότου, ἐλπίζω ὅτι καὶ ἕτεροι ἐπόμενοι ταῖς ὁδηγίαις αὐτοῦ ἀποδύσονται εἰς τὸν ἀγῶνα. Εἴησαν οὖν καὶ ταῦτα μικρὰ ἀφορμὴ τοῖς ἐπιχειρήσουσιν!

¹ Ἐν Ἀθήναις 14 Μαΐου 1888.

Γ' ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΣΥΜΒΟΛΑΙ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑΝ ΤΗΣ ΜΕΓΑΡΙΔΟΣ

I

Αἱ νεώταται περὶ τοῦ γεωγραφικοῦ τμήματος τοῦ ἔργου τοῦ Πausανίου ἔρευναί κατέδειξαν ἀληθῶς ὅτι ὁ περιηγητὴς εἰς πολλὰ τινα μικρὰ ἀμαρτήματα ὑπέπεσεν, ἕπερ οὐδόλως παράδοξον· οἱ παρόμοια ἔργα ἐπιχειρησθέντες καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐξ ἰδίας πείρας γινώσκοντες πόσον εὐκόλον εἶναι καὶ ὁ ἐπιμελέστατος τῶν ἀνθρώπων εἰς παραπλήσια νὰ ὑποπέσῃ ἀβλεπτήματα, εἴτε τὰς ἰδίας αὐτοῦ σημειώσεις, εἴτε τὰ παρὰ τῶν ἄλλων λεχθέντα ἐπεξεργαζόμενος, πρῶτοι θὰ δώσωσι λευκὴν ψῆφον ὑπὲρ

¹ Ἴδε τὰ ὑπ' ἐμοῦ λεχθέντα ἐν τῇ Ἰλιάδος στρατηγικῇ διασκευῇ καὶ τοπογραφίᾳ καὶ τὸν ἐν αὐτῇ Πίνακα ἐφ' οὗ σημειοῦται καὶ τὸ ἄνω τῆς τρίτης μάχης ἐπισῶδιον. Ἐνεκα δὲ τοῦ στενοῦ χώρου τοῦ Πίνακος μόνον τὰ ὀνόματα Μαχάονος καὶ Εὐρυπίλου ἐγράφησαν, τοῦ μὲν παρὰ Σκαμάνδρον, τοῦ δ' Εὐρυπίλου παρὰ σῆμα Ἰλου, τρωθέντων.

τοῦ περιηγητοῦ διὰ τὰ λάθη του ἐκεῖνα. Ἡ ἔρευνα ὅμως περὶ τῶν πηγῶν καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀπ' αὐτῶν ἐξαρτήσεως τοῦ περιηγητοῦ δὲν ἤχθη ἀκόμη, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, εἰς πέρας, μᾶλλον δὲ νὰ βῆθῃ δύναται ὅτι τῶρα μόνον ἤρξατο. Καὶ τῷ ὄντι ὁ συγγραφεύς, ὃν ὁ Pausanias ὁδηγὸν προέστησε τῆς περιηγήσεώς του εἰσέτι δὲν ἐγένετο γνωστός· εἰ καὶ δὲ πολλὰ τῶν ἐν τῇ περιηγήσει ἀμαρτημάτων δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσιν ὡς παρανοήσεις τῶν πηγῶν του¹, ἡ δὲ σύνταξις ἔργου, οἷον τὸ τοῦ Pausanίου ἀδύνατον καὶ νὰ νοηθῇ ἄνευ τῆς βοήθειας πολλῶν πηγῶν, μέχρις οὗ ὅμως αὐταὶ πᾶσαι γίνωσι γνωσταὶ δίκαιον εἶναι, κατακρινόμενος ἐπὶ τοῖς ἀμαρτημασί του, νὰ ἐπαινεῖται ἐξ ἄλλου αὐτὸς οὗτος εἶπου καὶ σήμερον ἀποδείκνυται ὅτι διὰ τῆς βίβλου

¹ Παράβ. Mittheil. d. A. In. 1879, σελ. 113.